

Чеська діаспора в Сумах

ЧЕХИ СТАЛИ ОДИНИМИ З ПЕРШИХ ОРГАНІЗАТОРІВ ФУТБОЛУ У НАШОМУ МІСТІ

Підготував Михайло МАНЬКО,
краснавець

ЧЕСЬКО-УКРАЇНСЬКІ династичні, господарські й культурні зв'язки відомі з Київської Русі. В Україну перші чеські переселенці масово приїхали у другій половині XIX ст. У останній чверті XIX ст. кілька чехів-спеціалістів цукроваріння прибули на цукрові заводи у м. Суми й Сумський повіт Харківської губернії. Після відкриття у 1896 р. Сумських машинобудівних майстерень для роботи інженерами-конструкторами, модельниками, ковалями, металургами було запрошено понад 20 чехів. Більшість із запрошених була з м. Комарово, яке знаходиться за 60 кілометрів від Праги, де вони працювали на металургійному заводі. Частина людей, що приїхали працювати на цукрових заводах, була з м. Слани. Серед чехів, що приїхали до м. Суми, були родини:

- з 1882 р. - Костянтина Карловича Коларж. Він працював на цукрових заводах І.Г. Харитоненка, пізніше - П.І. Харитоненка, з 1896 р. - у Сумських машинобудівних майстернях. У 1912 р., зважаючи на заслуги перед підприємством, на честь 30-річчя трудової діяльності начальника механоскладального цеху Сумських ма-

ських машинобудівних майстерень Алоїза Йосиповича Кочі (1870-1967);

- інженера-конструктора Сумських машинобудівних майстерень Фердинанда Фердинандовича Сембднера (1877-1949);

- коваля Сумських машинобудівних майстерень, пізніше - начальника ковальського цеху № 1 насосного заводу, з 1906 р. - молотобойця-клепальника машинобудівельних майстерень, пізніше - начальника котельного цеху машинобудівного заводу Йосипа Йосиповича Гібнера (1883-1957);

- з 1890-х років - вихідця з м. Слани, управителя Кияницьким цукровим заводом Вільгельма Гнатовича Лоренца (1873-1922);

- майстра-техніка Сумських машинобудівних майстерень Емануїла Сарра, пізніше - Сарова (1856-1938)), який прибув на цукрові заводи І.Г. Харитоненка ще у 80-х рр. XIX ст. З родини Сарра найбільш відома у XX ст. його дочка Розалія Емануїлівна Сарова (1893-1969), пізніше - по першому чоловіку Лоренц, по другому - Гібнер;

- Анни Ортебе; родин Плешевських, Сембднерів, Тихих-Масуїткових, Франца Йосиповича Прохаски - головного інженера борошномельного заводу купців Басових та інших.

Однією з найбільш відомих у м. Суми чеських ро-

▲ В садибі родини Лещинських у Кияниці (зліва 1-й - Вільгельм Лоренц, 2-й - Вільгельм Алоїзович Кочі, 3-я - Руженка Лоренц, 4-й - Алоїз Йосипович Кочі, 5-та - Соня Лоренц (по чоловіку Омеляненко), 6-та - Емілія Емануїлівна Кочі, 7-ма - Емілія Кочі, 8-й - вдалині між колонами - І.М. Лещинський). Початок XX ст.

▲ Роза (Руженка) Сарова. Суми.

▲ Костянтин Карлович Коларж. Суми.

Ф.Ф. Сембднер із 20 грудня 1915 р. до 30 серпня 1916 р. обіймав посаду механіка у Сумських машинобудівних майстернях. Із 15 травня 1917 р. по 17 грудня 1918 р. Ф.Ф. Сембднер працював механіком на Супрунівському цукровому заводі, звідки був запрошений загальними зборами робітників Тернівського цукрового заводу на посаду директора. У с. Терни Ф.Ф. Сембднер одружився з українкою А.К. тасією Данилівною Дігтяр, дочкою управителя головного управління тернівськими помістями та цукровим заводом князя Бориса Сергійовича Щербатова - Данила Дігтяря. У 1911 р. у родині Сембднерів народився син Георгій, у 1914 р. - дочка Ірина. Після початку Першої світової війни 29 листопада 1914 р. у Курську Ф.Ф. Сембднер, будучи австро-угорським підданим, дав присягу й отримав підданство Росії. У 1940-1950 рр. він працював ведучим конструктором Сумського машинобудівного заводу та у 1941-1943 рр. - заводу № 724 в радянському тилу в Тамбові РФ й Чирчику Узбецької РСР. Син Ф.Ф. Сембднер у м. Суми в 1949 р. Його діти: син Георгій (Юрій) Фердинандович Сембднер (1911-1984) у радянський період став талановитим інженером-конструктором, який працював на заводах № 724, ім. М.В. Фрунзе й був начальником

у Сумських машинобудівних майстернях. У 1912 р., зважаючи на заслуги перед підприємством, на честь 30-річчя трудової діяльності начальника механоскладального цеху Сумських машинобудівних майстерень К.К. Коларж адміністрацією й акціонерами було відзначено цінними подарунками, грошовою премією та пам'ятними фотографіями. Так урочисто відзначали трудовий ювілей працівника підприємства в ранзі начальника цеху вперше, і не було жодного разу після цього;

- з 1896 р. - металурга Сумських машинобудівних майстерень Вільгельма Костянтиновича Коларж (1872-1951);

- з 1896 р. - вихідця з м. Комарово, модельника та металурга, начальника модельного цеху № 24 Сум-

Іосиповича Прохаски - головного інженера борошномельного заводу купців Басових та інших.

Однією з найбільш відомих у м. Суми чеських родин у ХХ ст. була родина Фердинанда Фердинандовича Сембднера. Він народився 27 липня 1877 р. у багатодітній сім'ї (семеро дітей) лісничого Фердинанда та Антоніни Сембднер із поселення Боздних у окрузі Ноузов - містечку Унгошта. У 1890 р. у м. Унгошти закінчив школу. 10 липня 1896 р. у Празі закінчив політехнічний технікум. У період навчання Ф.Ф. Сембднер був членом фізично-виховного товариства „Сокіл”. За краєзнавчими спогадами, він став одним із зачинателів сокільського руху на території нинішньої Сумщини та одним із організаторів

 Роза (Руженка) Сарова. Суми, початок ХХ ст.

футболу в Сумах. Після закінчення технікуму Ф.Ф. Сембднер стажувався на машинобудівному заводі фірми „Брейтфельд Данек і К, Прага-Карлін”. З 27 листопада 1896 р. по 1 серпня 1897 р. стажувався в усіх відділеннях машинобудівного заводу, після чого служив конструктором технічного бюро фірми „Брейтфельд Данек і К, Прага-Карлін”.

Із 1 грудня 1899 р. по 9 листопада 1904 р. працював на машинобудівному заводі „Шкода”. Після того як на фірмі „Шкода” почалося скорочення штатів у результаті економічної кризи, 5 листопада 1904 р. звільнився, погодившись із пропозицією працювати інжене-

 Костянтин Карлович Коларж. Суми, початок ХХ ст.

ром-конструктором у Росії. Із 7 листопада 1904 р. Ф.Ф. Сембднер приступив до роботи в с. Терни Лебединського повіту Харківської губернії, самостійно почавши будівництво нового Тернівського цукрового заводу. У 1906-1907 рр. Ф.Ф. Сембднер направлений на проведення реконструкції Низівського цукрового заводу Сумського повіту Харківської губернії, а після закінчення робіт у 1914-1915 рр. - на будівництво нового Воскресенського заводу. Крім того, з 1904 р. Ф.Ф. Сембднер був консультантом й інженером-конструктором Сумських машинобудівних майстерень. Після смерті провідного механіка

вич Семоднер (1911-1984) у радянський період став талановитим інженером-конструктором, який працював на заводах № 724, ім. М.В. Фрунзе й був начальником цеху № 1 Сумського насосного заводу. Дочка Ірина Фердинандівна Сембднер (1914-2002) працювала хіміком-лаборантом на заводах № 724 у Чирчику та заводі ім. М.В. Фрунзу у Сумах.

Частина чеських службовців та робітників Сумських машинобудівних майстерень у 1896-1917 рр. були й його акціонерами. Серед них були родини Кочі, Коларж, Ф.Ф. Сембднер (який отримував акції заводів, які будував) та ін. Чехи часто одружувалися з українками, а чеські родини активно впливали на громадське життя м. Суми. Діти з чеських родин навчалися у сумських чоловічих і жіночих гімназіях, а також у реальному училищі. Фізично-ви-

Чехи часто одружувалися з українками